

Микола Цмоканич

Давньогрецький філософ Аристотель, роздумуючи над питанням: «Ким же є людина?», висловив цікаву думку, яка й досі дуже популярна. Він вважав, що людина – істота політична, а її діяльність скерована на державу. Свою думку він пояснив так: лише в спільноті людина може розвинути та самореалізуватися і таким чином стати щасливою: «Отже з досвіду видно, що всяка держава є певним об'єднанням, а будь-яке об'єднання утворюється для певного щастя». Відомий австрійський психолог та психотерапевт Віктор Франкль назвав самореалізацію однією з трьох речей, які роблять людину по-справжньому щасливою. Звідси випливає, що лише та держава є доброю, яка дає можливість громадянам зреалізувати себе і цінує кожну особу зокрема.

Для реалізації цієї мети впродовж історії було придумано багато способів управління державою. До основних форм державного управління належать республіка та монархія. Республіка – це така форма державного управління, де вищі державні органи обираються людьми або загальнонаціональним органом влади. Республіка проявляється у кількох видах. У парламентських республіках обрані народом люди формують уряд, а в президентській республіці з парламентом обирають ще й президента, який формує уряд. Найбільш поширена у Європі є змішана форма: парламентсько-президентська або президентсько-парламентська, де можливості президента і парламенту взаємодоповнюючі і майже рівносильні.

Монархія ж передбачає лише одного управителя, який сам вибирає людей, які допомагатимуть йому керувати державою. Ознаками монархії є передача влади по роду (від батька до сина) та необмежений термін правління. Є два типи монархій: необмежена, в якій правитель нікому не зобов'язаний підкорятися, і обмежена, де монарх частково залежить від інших форм управління і законів. Подекуди вважалося, що монарх не тільки має владу від Бога, а й сам він також є, певною мірою, божеством, хоча дещо меншим (деспотична монархія, яка була у рабовласницьких країнах Давнього Сходу: Вавилон, Єгипет). Подекуди монарха сприймали не божеством, а абсолютним

правителем лише завдяки приналежності до певного роду (так звана «абсолютна монархія» у Російській імперії та в сучасній Саудівській Аравії). Є й держави, де є теократична республіка (на чолі якої стоїть духовний лідер, так як в сучасному Ірані, де провідну роль відіграє мусульманське духовенство), виборна монархія (коли монархом може стати не кожен, але є можливість вибору за певними ознаками, як у Малайзії), некласична республіка (де спосіб управління є дуже незвичним, так як у Ізраїлі, де президента вибирає палата міністрів, але він сам по собі мало що може зробити і відіграє чисто представницьку роль).

Кожна держава є іншою, має свої особливості форм державного управління. Але крім цього існує ще й багато ідеологій, згідно з якими діє керівництво держави: соціалізм, лібералізм, консерватизм, комунізм, фашизм, расизм, гендеризм... Багато з них уже зникли під тиском часу і скомпроментували самих себе через свою утопічність, тобто неможливість виконання, так як, наприклад, соціалізм у часи Радянського Союзу. Багато ідеологій було недосконалими, адже, зазвичай, зосереджували свою увагу лише на деяких аспектах людського існування. Також часто ідеології не враховували того, що люди – це не гвинтики, які з машини можна викинути будь-коли, а не живі особи, які потребують любові, миру, духовної підтримки, чого дуже часто бракувало. Коли якась ідеологія, тобто спосіб мислення, який переважає у суспільстві чи насаджується керівництвом, накладається на ту чи іншу форму державного правління, витворюються дуже різні політичні системи, які не раз навіть несуть загрозу людському існуванню.

Ознайомившись з різноманіттям форм державного управління та супутніми їм ідеологіями, ми як християни можемо задатися очевидним питанням: «А який державний устрій підтримує Церква? Яка ідеологія є найкращою?».- Відповідь наступна: Церква не пропонує жодних економічних чи політичних систем, не віддає ніякій із них переваги. Лише одне турбує Христову Церкву – щоб за будь-якого державного устрою кожна людська особа була пошанованою, отримувала підтримку від держави, жила в комфортних умовах та справедливій спільноті. Якщо б кожна влада справедливо, чесно і морально виконувала свій обов'язок, тоді б у світі люди почувалися щасливішими. Але якщо влада перестає діяти на благо народу, то монархія перетвориться на тиранію, в якій замість мудрого правителя державою керує тиран, який ігнорує бажання своїх громадян. А республіканська держава, навіть якщо нею управляють найкращі і найрозумніші громадяни, перетворюється на олігархію, де багата меншість змушує бідну більшість працювати на себе.

Церква за дві тисячі років завжди була з людьми за будь-яких умов, у державах з різними політичними системами, зазнавала від них утисків, але продовжувала існувати і виконувати свою місію. І мова йде не лише про минуле, як в перші століття після Христа чи в часи Радянського Союзу, але й про сучасність. У багатьох країнах християни досі

зазнають утисків. Згідно з рапортом благодійної організації «Допомога Церкві в потребі», яка досліджувала це питання, кожен сьомий християнин живе в країні, де його переслідують, а організація «Open Doors» доповідає, що кожен 9-й християнин у світі зазнає переслідувань. Папа Франциск в одному з інтерв'ю заявив, що у сучасності є більше мучеників, ніж будь-коли в історії. Кількість християн, що були вбиті через свою віру, складає за один лише 2018-ий рік 4305 вірних! Водночас священники, єпископи і диякони продовжують супроводжувати християн за будь-яких умов. Церква здійснювала, здійснює і здійснюватиме свою місію. Вона завжди пропонує способи, як розв'язати проблеми у суспільстві, проповідує Христа, намагається відстояти гідність кожної людини, як образу Божого, у кожній ситуації.

Церква не висуває своєї ідеології, згідно якої мають всі жити, не змушує нікого приймати якийсь особливий державний устрій – вона є поза цим і займає дещо іншу площину. Бажаючи забезпечити гідне життя кожної людини, Христова Церква сформувала власне соціальне вчення, свою доктрину, у якій подає конкретні вказівки, як зробити так, щоб держава діяла якомога краще. Найбільше наголошується на важливості чесності, свободи, миру, солідарності, хороших відносин між людьми як у державі, так і поза її межами. Соціальне вчення Церкви спрямоване на те, щоб зберегти любов, справедливість, взаємопошану і взаємодопомогу у спільноті. Місія Церкви полягає в тому, щоб вчення любові миру було проголошене і прийняте всім світом незалежно від державного устрою. Тому Церква не лише окреслює моральні цінності і критерії, згідно яких варто діяти, а й пропонує напрямки дій щодо їх втілення. Вона викриває і критикує зло, апелює до нашого сумління, відстоює права всіх людей і допомагає їм на дорозі спасіння. В основі соціального вчення Церкви є чотири незмінні орієнтири, через що їх часто називають чотирма кутами одного квадрата: принципи 1) людської гідності; 2) спільного блага; 3) субсидарності; 4) солідарності.

Принцип людської гідності говорить про те, що кожне людське життя має враховуватися, кожна особа має бути поцінована. «Справедливе суспільство можливе лише тоді, коли воно будується на повазі [...] до гідності людської особи. Людина – кінцева мета суспільства, і воно мусить підпорядковуватися їй», - читаємо у соціальному вченні Церкви на рахунок цього. Мається на увазі, що в основі суспільства має бути пошана до кожної людини. Інакше – це не є нормальне суспільство.

Другий «кут квадрата» - принцип спільного блага, він базується на рівності всіх людей. Всі мають бути однаково поціновані й однаково щасливі, інакше буде несправедливість між людьми. Суспільне благо – це є сукупність умов, які найповніше і найшвидше дозволяють досягти щастя як однієї особи, так і всього суспільства. Лише разом спільне благо можна збільшити і примножити. Тому спільнота має діяти разом.

Третій «кут» говорить про взаємодопоміжність, тобто має бути певна взаємодія між

громадянами, громадськими організаціями та державою. Є випадки, коли людина або група людей проявляє власну ініціативу у розбудові держави чи збагаченні культури. Тоді держава має надати допомогу (subsidium), посприяти ініціативі громадян, але в той же час і контролювати процес. Таким чином людський поклик творити, який вклав у людину Бог, не буде проігнорованим.

Принцип солідарності твердить, що у світі кожна людина має відчувати свій обов'язок перед іншим людьми: біднішими, інвалідами, майбутніми поколіннями. Тобто не треба жити з принципом «на мій вік хватить», а навпаки, - треба залишити щось і своїм нащадкам, і людям навколо. Потрібно мати виrozumіння і до людей з фізичними вадами, які не здатні виконувати те саме, що люди, які є повністю здоровими. Людина має проявити свою солідарність і повагу до інших людей. Так і більші країни у своїй політиці не мають своєю силою і військовою потугою гнобити менші народи та держави.

Якщо б усі ці християнські принципи втілили у життя, тоді світ став би іншим: позбавлений корупції, владолюбства, тиранії, війн та соціальної несправедливості. Водночас Церква розуміє, що з суспільства важко викоринити зло, корупцію, жорстокість і жадобу влади. Тому вона й намагається бути зі своїми вірними за будь-яких умов, не полишаючи їх навіть в умовах приниження, катування та переслідування. Церква не вказує, за яким устроєм має діяти держава, яка партія чи який президент мають керувати, але сміливо твердить, що мир, любов, справедливість і свобода – це основне, на що має мати право будь-яка людина.

Микола ЦМОКАНИЧ, Закон Божий – дороговказ в управлінні державою // СЛОВО №4 (84), грудень-лютий 2020-2021